

**PRVI ODLAZAK PROFESORA ODSJEKA ZA POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA U RIJECI**
*(Riječ na komemoraciji dr. sc. Bosiljki Janjatović u Hrvatskome
institutu za povijest, Zagreb, 6. rujna 2006.)*

U svojem dugome životu napisao sam, objavio ili izrekao na desetine nekrologa starijim kolegama ili svojim vršnjacima, počevši od prof. dr. sc. Jaroslava Šidaka, akademika Grge Novaka, akademika Dragovana Šepića i akademika Josipa Adamčeka, preko mons. Mate Polonija i mons. dr. Bože Milanovića, do dr. sc. Danila Klena, dr. sc. Antuna Girona i drugih. No, nikada mi nije bilo teže i tužnije istupiti u javnosti, govoriti, pisati i čitati tekst kao sada. Doduše, smrt nikada ne najavljuje, niti bira vrijeme i mjesto dolaska kada s uobičajenom kosom po nekoga stigne. Tako ona nije najavila ni vrijeme ni mjesto odlaska naše Bosiljke Janjatović, doktorice povijesnih znanosti i znanstvene savjetnice u miru Hrvatskoga instituta za povijest u Zagrebu, odlaska povodom kojega smo se ovdje i okupili. Otišla je nenadano, na redovitome odmoru u Orebiću, na moru, gdje je godinama ljetovala. Preminula je iznenada, 26. kolovoza 2006.

Meni nije ovdje, u ovoj znamenitoj "Zlatnoj dvorani", dana riječ da opišem životni put preminule kolegice, uključivši i onaj znanstveni, koji joj je bio i najvažniji. Meni je o njoj govoriti – kao na neposrednome ispraćaju na Mirogoju, kad sam uspio "izmucati" svega nekoliko riječi – napose kao o mojoj prisnoj prijateljici, ali i iznimno dobroj kolegici mnogih od vas ovdje prisutnih na komemoracijskome skupu. Stoga sam svoje riječi i napisao, samo da se ne zbunim.

Tu pripadnicu malobrojne skupine vodećih povjesničara-znanstvenika Hrvatske, ponajprije onih koji se bave hrvatskom poviješću u razdoblju između dva svjetska rata, znamo kao neobično šarmantnu osobu, uvijek prekrasno uređenu i dotjeranu, doslovce uvijek nasmijanu, uvijek vedru, izvrsno raspoloženu, kao što je to malo tko među nama, po običaju suhoparnim povjesničarima. Kolegica Bosiljka po tome je bila poznata i među najmlađima, među svojim studentima na studiju povijesti Filozofskoga fakulteta u Rijeci, gdje je – u okviru Odsjeka za povijest – godinama držala kolegij iz hrvatske povijesti XX. stoljeća. Ona je znala čak i oštrije riječi lijepo "zaobliti" u snošljiv prigovor, bez potenciranja najgorega. I zbog toga je njezin odlazak veoma, veoma težak, jer većina nas ostalih u načelu nema strpljenja i potrebnu toleranciju u odnosima čak ni sa studentima.

Ta riječka Sušačanka (rođena je 31. siječnja 1936. gotovo doslovce na državnoj kraljevskoj talijansko-jugoslavenskoj granici usred današnje Rijeke, jer joj je otac bio carinik, uz samu lijevu, sušačku obalu graničnoga potoka Rječine) skrupulozno se držala načela pravoga znanstvenika, i to onoga iz slavne "Šidakove škole". To znači da je stalno radila s osloncem na vrela, kritički. Kolegice i kolege, napose oni iz središnje hrvatske Nacionalne i sveučilišne knjižnice te Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu, od kojih su neki danas ovdje, dobro znaju da se gotovo svaki dan nalazila

u Knjižnici i u Arhivu, istražujući ono neproučeno, gotovo nedirnuto, ili na sasvim nov način interpretirajući ono što se nama samo činilo već poznatim i obrađenim. Doista je malo hrvatskih povjesničara koji su poput nje, u ne baš više mladim godinama života, redovito posjećivali pohranilišta povijesnoga blaga – vrela. Ona je to činila sve do pred smrt, gradeći na podacima iz vrela svoj veoma veliki objavljeni znanstveni opus. Pa onda nije čudno da je na jednaki način veoma objektivno analizirala, interpretirala i objavljivala rezultate svojih istraživanja djelovanja i HSS-a i KP Hrvatske između dva svjetska rata, primjerice, da je na isti objektivni i znanstveni način pisala i o velikosrpskim kraljevskim progonima pripadnika raznih političkih opcija, jednako tretirajući progon, npr., Stjepana Radića ili Vladimira Gortana, Milana Šufflaya ili Ive Pilara. A povijest toga razdoblja, u načelu hrvatska povijest, bila joj je i jedino područje rada, područje u okviru kojega je dala gotovo cijeli svoj opus objavljenih tekstova. Iznimno, u dva slučaja – kad su u pitanju bile njezina Grobniščina (odakle joj je bila majka) i Rijeka (rekoh da je rođena u Sušaku, u njezinu današnjemu istočnom dijelu) – znala je zalaziti i u XIX. stoljeće, opet otkrivajući nepoznato. Posljednji njezin članak, objavljen ove, 2006. godine, onaj je u “Kastavskome zborniku”, i to – dakako – rad o arhivskim izvorima za Kastavštinu.

Bila je sjajna prijateljica. I to ne samo onda kad je nekome dobro i ugodno, što je i prirodno, pa se radujemo zajedno, iskreno, već i onda kada se netko nalazi u neprilikama, kada ga zadesi kakva bolest ili nevolja u obitelji ili na poslu, kao što se meni događalo – nerijetko po mome vlastitu izboru i zbog izokrenutoga bodulskog temperamenta u neprilike upadam još uvijek, pa i sada kad više nisam mlad i kad bih trebao biti “razuman”. Tako me je, primjerice, vatreno branila 1971. i 1972. godine, kada sam umalo stradao jer sam neposredno prije bio tajnik Matice hrvatske u Rijeci, i kad je talijanski riječki dnevnik objavio mišljenje jednoga od nadležnih “društvenopolitičkih tijela” riječke regije da smo književnik Zvane Črnja i ja vođe kontrarevolucije u Zapadnoj Hrvatskoj. Na svim partijskim razinama, pa i u pisanim tekstovima – njezine su intervencije objavile i novine, kao i radiostanice – vatreno me izvlačila iz veoma teških neprilika. Branila me je i 1988. godine, kada sam javno optužen da sam vođa skupine hrvatskih velikonacionalista u hrvatskim arhivima, čak s insinacijama o proustaštvu, pa su me nastojali smijeniti s mjesta direktora središnjega Arhiva Hrvatske. I 90-ih me godina branila od napada, ali sada zbog promijenjene političke situacije s dijametralno suprotne strane: sad više nisam bio velikohrvatski nastrojen, nego “jugokomunjara”. A onda je u posljednje dvije godine reagirala pismima poznanicima u Beograd kad me tamošnji list “Politika” optužio da mrzim Srbe, pa u Rijeku, kad me je riječki “La voce del popolo” optužio da ne volim Talijane, pa kad su me u Sloveniji napali da ne volim Slovence – itd., itd., da bi pred smrt telefonirala u Rijeku utjecajnijim pojedincima braneći me od napada iznesenih u riječkome “Novom listu” da ne volim čak ni samu našu Rijeku. Tada mi je rekla: “Ako se tako dalje nastavi, morat ćeš se ozbiljno zabrinuti; još te samo tvoji Boduli nisu napali da ne voliš svoju krčku Boduliju!” No, šalu na stranu, nije ovo mjesto ni vrijeme za šalu. Ipak, znate i sami da se naša kolegica Bosiljka voljela našaliti i da nas je često

nasmijavala. Štoviše, upravo je to – uz njezin veoma utjecajni znanstveni opus koji joj je stvorio ugled i izvan granica Hrvatske – bilo od velike koristi i na službenim, mahom suhoparnim sjednicama raznih tijela, znanstvenih, stručnih, političkih i drugih, pa tako, npr., i u radu sadašnje međudržavne Hrvatsko-slovenske povijesne komisije, čiji je veoma koristan član bila i ona. Isto tako, potrebno je reći da je bez oklijevanja istupila i u obranu svoje Hrvatske u razdoblju velikosrpske agresije na njezinu i našu domovinu 90-ih godina, pa je, npr., bila recenzent knjige dr. sc. Zdravka Dizdara i dr. sc. Mihaela Sobolevskoga o – do tada malo poznatim – četničkim zločinima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u Drugome svjetskom ratu. Dakako, i ovaj put, po običaju, inzistirala je na vrelima, pa je između ostaloga i zato ta knjiga doživjela znanstveni uspjeh kao pouzdano historiografsko štivo.

Kada je iz stana u Draškovićevoj ulici polazila na aerodrom da bi otputovala za Dubrovnik, pa u Orebić, nazvao sam taksi i otpratio je. Na samome rastanku pitala me je što bih od nje volio dobiti za predstojeći rođendan, i ne sluteći da za darivanje više neće biti vremena. Dok je boravila u Orebiću telefonski smo često razgovarali, po običaju, gotovo svaki dan. U petak, dan prije nego što je preminula, oko 14 sati nazvao sam je iz Akademijina riječkoga Zavoda za povijesne i društvene znanosti s viješću da je Uredništvo časopisa "Rijeka" prihvatilo njezin članak (uz još samo jedan članak – bez primjedbe), i to upravo onaj koji je napisala o meni. Mnogi su njezini planovi ostali neostvareni; 30. rujna ove godine, na simpoziju u njezinome Grobniku (a ona se zbog majke držala Grobnišćicom), ja ću govoriti o njezinu životu i znanstvenome putu, umjesto da ona sama ondje istupi i pročita referat koji je pripremala. U sljedećoj godini trebali smo dati u tisak knjigu građe o Šufflay i knjigu o Grobničkoj buni 1848. godini. Mislim da ću moći sam dovršiti obje knjige i objaviti ih i s njezinim imenom, jer smo sve već zajednički pripremili.

U sjećanjima na Bosiljku izmjenjuju se naši susreti, razgovori, zabavljanje i ozbiljan rad, jer iza nas je niz objavljenih zajedničkih, koautorskih rasprava i članaka, čak i jedna knjiga. Zadnjih godina znali smo se našaliti oko "prenagloga" nadolaska naših 70-ih rođendana, jer smo sasvim prirodno i logično zaključili da sada "kola našega života" kreću nizbrdo. Nismo se zbog toga uzrujavali ili samosažalijevali. Nagadali smo u šali tko će od nas dvoje prvi "otegnuti papke", kako smo govorili, tko će kome govoriti na grobu i na komemoraciji te pisati nekrologe. Pisali smo jedno drugome i oporuke, čuvali ih jedno drugome, mijenjali njihove sadržaje, "koješta" jedno drugome ostavljali "za spomen" i redovito se pritom smijali i šalili. Ipak, u svemu tome nikada nismo bili u oblacima, nikako i nikada nismo zaboravljali strašnu pouku koju smo dobili u neočekivanim tragedijama, u odlasku njezina jedinoga brata Đorđa i moje jedinice Snježane. Ali srećom, njihovi potomci su tu, a u ljubavi koju je osjećala oni kao da su bili i njezini unuci – njezin jedini pranećak Nikolica, petnaestogodišnji "mališanac" visok gotovo dva metra, i moj jedini Mali Dedin Pipin Mali koji je neki dan krenuo u školu. Namjeravala je i njemu kupiti dar (uostalom, to je i inače često činila). Eto, život ide dalje, i mi arhivisti i povjesničari to odlično znamo.

Spomenuo bih još nešto što je vezano upravo za ovaj, u mnogočemu znameniti Institut, nešto što, mislim, malo tko zna. Riječ je o tome kako je kolegica Bosiljka stigla upravo u ovaj Institut u zagrebačkoj, gornjogradskoj Opatičkoj ulici, i zauvijek ostala vezana za njega veoma plodnim radom, pa i nakon što je umirovljena. Naime, diplomiravši povijest 1961. god. na Filozofskome fakultetu, zaposlila se u Muzeju i arhivu narodne revolucije u Sisku. Odmah, doslovce odmah pokazala se iznimno vrijednom i korisnom radnicom, pa se to pročulo i u Zagrebu, te tako i u ovoj zgradi, u prethodniku ovoga Instituta, u središnjemu hrvatskom Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske. Direktor Franjo Tuđman zatražio je detaljniju informaciju i čim ju je pročitao podigao je telefonsku slušalicu i od nadležnoga državno-partijskog činovnika zatražio da "tu Janjatovićku" odmah premjesti u Institut. Tada nije bila šala suprotstaviti se direktoru i generalu F. Tuđmanu, pa je kolegica Bosiljka – doslovce odmah – stigla na Gornji grad. Zna i sami da je o Franji Tuđmanu, i prije nego što je postao akademik, doktor povijesnih znanosti i prvi predsjednik Republike Hrvatske, postojao, a i danas postoji, niz raznoraznih mišljenja. Kako god bilo, u "slučaju" Bosiljke Janjatović dajem dr. sc. F. Tuđmanu najvišu ocjenu i iznimno visoku pohvalu. To moramo zapamtiti, jer je on zaista bitno pridonio da ona brzo postane doktor povijesnih znanosti (1973. godine) i kasnije (1988.) znanstvena savjetnica (u trajnome zvanju od 1998., u miru od 2005. godine), odnosno, znanstvenica iznimne vrijednosti.

Znamo i to koliko je još mnogo mogla dati naša kolegica Bosiljka, na našu radost, na korist cijele hrvatske povijesne znanosti i historiografije! I to još u vrijeme tako turbulentno u odnosu prema (daljoj) povijesti i bližoj (prošlosti), kad mi znanstvenici i stručnjaci gotovo svaki dan od političara i publicista doznajemo nešto novo iz povijesti i prošlosti – kao da ne postoje vrela, a kad se tiče međuraća – i knjige, rasprave i članci naše Bosiljke. Ali, neka nas poučavaju kad im je do igre, mi i dalje radimo i radit ćemo svoj posao, i mislim da to činimo veoma dobro. Jer, hrvatska je historiografija cijenjena i u inozemstvu, a da je to tako, znatna zasluga pripada i našoj kolegici, dr. sc. Bosiljki Janjatović, znanstvenoj savjetnici u miru ovoga Hrvatskog instituta za povijest, te vanjskoj profesorici Filozofskoga fakulteta u Rijeci (prvom preminulom profesoru od osnutka Odsjeka za povijest toga fakulteta). Zasluga joj pripada kao autorici brojnih izvrsnih djela, niza knjiga, stotina rasprava i članaka. Zato neka joj je velika, zaslužena hvala i na tome, tim više što će ta djela pridonijeti da ona stalno bude spominjana i nezaboravljena u znanosti, što će upravo zbog činjenične pouzdanosti, zbog izvrsne analize i interpretacije istraženih i proučenih vrela, biti primjer kako zapravo pravi znanstvenik treba raditi. Ali, naravno, i na našem dubokome i postojanom prijateljstvu, i velikoj, zaista velikoj kolegijalnosti neka joj je iskrena i zaslužena – hvala.

Akademik Petar STRČIĆ